

ЗМІСТ

<i>Пролог</i>	9
1. Криза	14
2. Татова доня	21
3. Дзеркало	28
4. Пастка	37
5. Кохання	44
6. Гола	65
7. Не тільки мама	87
8. Допоки смерть не розлучить нас	106
9. Сексуальність	123
10. Тільки для дівчат	140
11. Еверест	164
12. Вільна	183
<i>Подяки</i>	194
<i>Про авторку</i>	196

*Колишній мені,
бо я їй завдячую.*

Пролог

*Іду лісом. Повітря холодне, пізній ранок.
Ступаю по вогкій землі. Я не боюся. Я вільна.
У мене все добре, загалом добре, майже добре,
можна сказати, що добре. Геть не добре.*

«Як до такого дійшло?» – спитаєте ви. Рік тому в мене наче джмелі в голові завелися.

Одного ранку я прокинулася з відчуттям, що мене от-от розірве на маленькі шматочки. Всередині все горіло, і я поняття не мала, що робити з тим вогнем, а він їв мене поїдом. Я була зла. Знуджена. Втоплена. Жалюгідна. Невдоволена. І дуже самотня.

Як подивитися збоку – моє життя просто ідеальне, навіть поскаржитися нема на що. Хороша робота, нормальний чоловік (із секретарками не колобродить), трое дітей (гарних таких дітлашків, хоча час від часу справжніх гівнюків), будинок, собака й оте все, про що мають мріяти дівчатка ще змалечку.

Але на серці в мене не було спокою. Мені в печінках сиділи всі ці щоденні розмови про те, що в нас сьогодні на вечерю і кого на які гуртки везти. За вісім років мені страшенно набрид одноманітний подружній секс – або його відсутність. Я не хотіла, щоб мене сприймали

як «мамочку». Я мріяла, щоб мене прагнули, щоб хтось з ранку до ночі бачив мої очі й готовий був заради мене на звершення. Я не бажала перетворюватися на особу, якою не була... Не бажала вдягатися «як мамочка», стригтися «як мамочка», ставати «маман-таксі» й бути записаною в чужих телефонах як «мама такого-то».

Я хотіла бути собою.

У мене були приятельки – інші жінки, інші мамочки, але чомусь із жодною з них я не могла поговорити про свої бажання. Навколо мене тусувалися самі тільки задоволені вимріяним життям жінки: двоє діточок, мінівен, у якому вічно щось валяється на задніх сидіннях, море раз на рік, сусіди й родичі в гостях час від часу і йога щовівторка зранку – бо треба ж і собі час приділити. Мене від усього цього аж вивертало.

Дивлячись на себе в дзеркало, я навіть собі самій не могла пояснити, ким тепер стала. Переді мною була лиш тінь колишньої Тови – якою я була ще до народження дітей, до того, як утратила себе.

Я раптом почала мріяти про садівника, якого випадково побачила кілька місяців тому. Був ранок, я мала бігти з близнюками в садок – запізнювалася, як завжди. Під джинсовою курткою на мені була залита чаєм футболка, на ногах – лосини для йоги, і я розпачливо намагалася запхати в подвійний візок малюків, які розбігалися в різні боки. Аж тут я побачила його. У шортах, із кубиками на животі й масивною машиною для роздмухування листя на плечі. Він був точно як той бронзовий австралійський серфер із реклами енергетичного напою. Ще й топлес. Реально. Він саме вийшов із чийогось подвір'я і прямував до своєї вантажівки, припаркованої якраз біля моєї машини. Цікаво, він помітив, як я витріщаюся на його вкриті татуюванням плечі з-за темних оку-

лярів? Останнім часом я полюбила темні окуляри. Вони стали частиною моєї «уніформи мамочки», у якій я розвозила дітей, – під темним склом чудово ховалися темні кола під очима. (Я не висипалася, бо діти весь час будили мене посеред ночі, щоб обговорити якісь важливі питання.) Але я намагалася переконати себе: якщо забути про вузол волосся «як у мамочки», розтягнутий ліфон «як у мамочки» і спокусливі труселя, то ці окуляри на пів обличчя роблять мене схожою на Жаклін Кеннеді. Хоча кого я тут обманюю.

Насправді мені було все одно, бачить той сексі-садівник мій пристрасний погляд чи ні. Я думала тільки про те, як він піднімає мене своїми сильними руками і притискає до стіни, а він у цей час ніс собі на плечі той довбаний повітродув.

Того вечора я весь час тихенько всміхалася до себе, вкладаючи спати трьох дітей. Семирічна донька билася з молодшою сестрою за дрібну іграшку, якою вони обидві раніше ніколи не цікавилися, а я намагалася вдавати, що із задоволенням читаю з другою близнючкою-п'ятирічкою. Насправді читання – це каторга, якщо хочете знати. У книжках для молодих батьків чомусь ніхто не згадує, як важко навчити дитину читати. Порівняно з цим привчання до горщика – просто забавка. Сто перший раз слухати, як вони плутають букви у слові «кіт», – ось де справжній героїзм. Мого чоловіка Майка досі не було вдома, і цей жахливий день ніяк не міг нарешті закінчитися. Але мені було все одно. Я думала тільки про одне... Повітродуви.

Цілу ніч я лежала без сну і мріяла про любовні пригоди, подорожі, про те, як могла би бути кимось іншим, як могла би бути з кимось іншим, як мені було би знову двадцять. Цікаво, як склалося б моє життя, якби

я не стала мамою або дружиною? Уява відносила мене далеко-далеко, де я вже не була Товою, мамою трьох дітей і господинею великого будинку, яку цікавить тільки те, які корисні перекуси покласти малим у ланчбокс. Де я не була б мамою, яка боїться поткнутися в «Макдональдз», бо колись її дитина напісяла там велетенську калюжу й довелося вдавати, що то яблучний сік розлився. Реально, зі мною колись таке трапилось. Де я не була б мамою, яка весь час вигадує, чим присмачити кіноа. (Визнаймо, кіноа на смак як тирса і ніколи не потішить вас так, як картопелька з маслом.) У тих моїх фантазіях я була геть іншою людиною, не обмеженою рамками чийхось очікувань, вільною робити що хочу і казати що хочу. А потім я вставала з ліжка вранці й поверталась у пастку свого сраного життя.

Щодня це гнітило мене сильніше. Я була як тварина у клітці, у якої шерсть здіймається на загривку і яка чує запах крові, мало не відчуває на язиці її смак. Я чогось відчайдушно прагнула, але сама не знала чого. Почала щоразу ставити машину там, де зустріла садівника, сподіваючись побачити його знову. Розказала про нього Іоніт, своїй найкращій подрузі, і ми кілька разів прогулювалися з візочками по вулиці, зазираючи в чужі двори – у надії його побачити. Я навіть надягнула нормальні штани і вперше за кілька місяців поголила ноги. Але садівника ми так і не знайшли.

Я знала, що маю відчувати сором, провину або принаймні ніяковіти – я ж дружина, мати, зрештою, жінка. У мене є обов'язки, відповідальність, мета в житті. Мені вже за сорок. Що я взагалі собі думаю? Мій час минув. Пізно сумніватися і ставити незручні запитання. Пора зсохнутися, як мої цицьки, і загубитися серед інших сорокарічних списаних суспільством жінок. Але я була не

згодна. Я хотіла «більшого», хай навіть сама не знала, яке воно, те «більше». І щоб заповнити порожнечу, жерла. Напихалася на ніч шоколадками, чипсами, вафлями, сиділа на дивані поряд із чоловіком і дивилася з ним телевізор – тишу поміж нами порушувало тільки чавкання, аж мене починало нудити. Я сама собі обіцяла від завтра сісти на найсуворішу дієту – і ясно, що не сідала.

Спочатку мені здавалося, що все минеться. Що це просто гормони. Варто пропити якісь таблетки або помедитувати – і життя повернеться в нормальну колію. Я записалася на йогу, глибоко дихала і навіть почала пити знаменитий трав'яний збір, який прочищає все. Рідкісна гидота. Я все чекала, що хвилі от-от уляжуться і я повернуся до нормального життя, яким тішилася останні сім років, аж поки не відчула, що повільно здихаю.

І що ж? А нічого. Ставало тільки гірше.

Розділ перший

КРИЗА

Стою на краю урвища і дивлюся вниз. Сонце світить просто в очі, повітря холодне, але я цього не відчуваю. Серце мало не вискакує з грудей, м'язи напружені до краю, але з губ не сходить усмішка. Я змогла. Я тут, і за мить усе скінчиться. Він каже: «Ти зможеш», – а я думаю: «Невже?». Ступаю ще один крок. Переступаю через парканчик. Вимикаю мозок. Глибоко вдихаю. ТРИ... ДВА... ОДИН... Стрибаю.

Рік тому я щось намацала у правій груді. Щойно вийшла з душа і намащувала тіло лосьйоном – останнім часом я так рідко це робила, що тепер по-справжньому кайфувала від процесу, – і раптом відчула під пальцями маленьке «щось». Змусила себе не панікувати (ні-ні, всього лиш перегуглила все, що треба знати про вузлики у грудях) і вирішила, що маю бути відповідальною дорослою і не брати прикладу зі свого чоловіка (коли в нього з'являється якийсь симптом, він не йде до лікаря, а тільки стогне і скаржиться тиждень за тижнем, доводячи мене до сказу). Я ж мати, у мене немає часу хворіти. Якщо це справді щось серйозне, треба вирішувати проблему негайно. Тому я знайшла потрібні

телефони й записалася на першу у своєму житті маммографію.

Через тиждень я поїхала в лікарню на обстеження. Мене запевняли, що все буде зовсім не страшно, але я так не сказала б. У лікарні мої порожні груди сплющили, як млинці, у гігантській машині, а тоді ще й перевернули й вивернули, міцно стиснувши, під таким кутом, що я й уявити собі не могла, як таке фізично можливо — усе для того, щоб зробити боковий знімок. Я стояла біля маммографа в лікарняній сорочці й, ковтаючи сльози, думала: «Ну хіба ж не чудово бути жінкою?». А медсестра сказала: «Не рухайтесь, бо нам доведеться робити це ще раз». *Прекрасно.* Зрештою мене відпустили додому зі ще більш обвислими грудьми і глибокою повагою до жінок, які регулярно мусять проходити це болюче обстеження. Через кілька годин, коли я саме годувала вечерею дітей, задзвонив телефон. Медсестра з лікарні сказала три страшні слова (нікому не побажаю їх почути): «Ми щось знайшли».

Світ зупинився.

Я стояла біля відкритої духовки з гарячим деком рибних паличок у руках і намагалася не впустити нічого нікому на голову, а з притиснутої плечем до вуха трубки лунав строгий голос. Мені пояснили, що в лівій груді знайшли ознаки ранньої стадії раку, і запитали, коли я зможу прийти і зробити ще одне обстеження. Якнайшвидше.

Розмова тривала заледве 30 секунд, але за цей час перед очима в мене встигло промайнути все моє життя, а потім іще й майбутнє, в якому мене не буде. Дорослішання моїх дівчат, якого я не побачу, їхні випускні, перші побачення... Я ще стільки мала зробити для них, так багато чого навчити. Чи зуміє Майк заплітати їм коси? (Я йому вже сто разів показувала, як це робиться, але він

ніяк не допетрає.) І яка ж я була дурна, що стільки переживала через «нездорову їжу», якою годую сім'ю, і всякі інші непотрібні дурниці. Стільки часу за останні сім років я витратила дарма на непотрібні картання – а виявилось, що поїдання себе поїдом геть не мало сенсу.

А потім (я все ще стояла з деком у руках, діти верещали, а собака тягнув мене за штанину – він завжди це робить, коли нервує) мене раптом осяяло:

ТРЕБА ЗАПИСАТИСЯ НА БАНДЖІ-ДЖАМПІНГ.

Трохи дивно, згодна. Коли я розказую комусь цю історію, співрозмовники вагаються: сміятися їм чи визнавати, що я геть здуріла. Мабуть, і те, і те. Але для мене то була абсолютно слухна думка. Це думка – точніше, усвідомлення, – що я маю обмежений запас часу, що моє життя на цій планеті не триватиме вічно. Думка, яка змусила мене згадати про все, чого мені хотілося, але на що ніколи не вистачало часу з різних причин. Такий собі «список заборонених захцянок». У всіх нас є такий, туди потрапляють справи, які ми зробимо «наступного разу», «через рік», «завтра». Усі вони раптом підхопили мене хвилиною, і я зрозуміла, що час жити *вже*. СВОЇМ ЖИТТЯМ.

Бо життя це раптом стало таким крихким і важливим, не можна було втрачати ні секунди. Це був початок шляху, який я намацувала наступні кілька місяців. Перший крок на дорозі до нового життя.

Розумієте, я озиралася на останні кілька років і усвідомлювала, як втрачала себе в щоденних дрібницях. Кожен наступний день нагадував попередній. Я знаходила капці, готувала сніданок, розвозила дітей у школу і в садок, ховаючи під пальтом піжаму, прибирала в хаті, допомагала робити домашку – робила тільки те, що вміла. Але всередині мене наче цокала бомба. Не повірите,

але я серйозно думала про те, щоб утекти з дому. Уявляла, як спакую валізу й поїду геть. Вирвуся на волю і навіть не озирнуся. Ці мрії лякали мене, сповнювали відчуття провини – я нікому у світі не наважилася б у них зізнатися, навіть найріднішим. Минуло чимало часу, поки я зрозуміла: багато жінок мріють про те саме, мовчки.

Того вечора, після дзвінка, я прочитала дітям на ніч на одну казочку більше. Що є сил намагалася на них не сваритися, навіть коли вже неможливо було терпіти їхні вереди. Міцно обняла своїх дівчаток і, дивлячись, як вони засинають, питала себе, яким буде наше життя через рік.

А наступного дня вранці, відвізши малих до школи і повернувшись додому, стала посеред безладу на кухні. Старша донька забула пляшку з водою на столі, хоча я сто разів нагадала їй покласти все в портфель. Поряд висихала калюжа каші, яку інша мала розлила на стіл за сніданком. Було дуже тихо (навіть пес уместився спати), і я відчула лунку порожнечу всередині.

Вирішила не прибирати, не мити посуд і не завантажувати пралку, не варити обід, як завжди. Зі словами «та котися все це» я вийшла з дому і пішла в ліс.

Кілька наступних тижнів я щодня тікала в ліс. Там я могла бути собою і не просити ні в кого за це пробачення. Виводила нашого пса Пушка – спочатку на короткі півгодинні прогулянки. Ступала по вогкій землі, вдихала запах трави й чула, як десь поряд дзюрчать струмки. Раз за разом прогулянки довшали. Йдучи і слухаючи музику в навушниках, я думала: хоча в мене «є все» – хай би що це означало – я неймовірно виснажена.

Пригадую, як плакала, блукаючи між дерев, і вкотре прокручувала в голові варіанти, що їх запропонували мені в лікарні. Результат другого огляду прийшов через кілька днів, але ситуації не прояснив, тож мені сказали:

можна зробити біопсію, а можна почекати шість місяців і обстежитися знову – в надії, що змін на гірше не буде.

Я намагалася переконати себе, що позитивне мислення мене врятує – так, як врятувало п'ять років тому, коли я мало не померла, народжуючи близнюків. Тільки тепер я боролася за себе, а не за дітей, і боротьба виявилася у стократ складніша.

Я вирішила чекати шість місяців і пройти повторне обстеження. На щастя, коли в призначений час я зробила третю й останню мамографію, виявилось, що раку грудей у мене немає.

Але якщо спробувати одним словом описати мої почуття за ті місяці, то це слово буде – «тривога». Тіло було як струна. Щось наче булькотіло всередині, я не знала, як заспокоїтися. Пригадувала, як після тридцяти раптом почала відчувати свою матку: вона боліла, бо я дуже сильно хотіла дитину, а завагітніти не могла. Тепер, я відчула, ця частина мене швидко відмирала. Натомість усередині росло щось нове. Мені здавалося, що то просто тиждень важкий випав, але через кілька днів після дзвінка з лікарні, під час вечірньої розмови з подругою Євою (діти й чоловік пішли спати, а ми сиділи на моїй кухні за келихом білого сухого), я раптом зрозуміла.

Хочу сексу. Як ніколи раніше.

Згодна, це якось неправильно. Я – сумна, розгублена, нажахана можливим близьким кінцем – як узагалі можу думати про секс? Але Єва саме розповідала мені про свої нерегулярні місячні: вона боялася, що це рання менопауза, і почала приймати порошок перуанської маки, який нібито нормалізує жіночі гормони. (То була така «доросла розмова», для якої, здавалося, ми були ще надто молоді.)

У мене аж мороз пробіг поза шкірою, коли я подумала, що теж поволі наближаюся до менопаузи. То скільки ще

років мені залишилося бути сексуально привабливою — поки я не опинюся на смітнику? (Якщо досі ще не там.)

Не чекала, що саме ця думка залізе мені в голову через п'ять хвилин після дзвінка про близьку кончину; але хотіти сексу й хотіти бути сексуальною означало — я хочу бути живою. Усі мовчазні вечори, просиджені перед телевізором поруч із Майком, видалися мені раптом таким непотрібним баластом. На той момент ми були в шлюбі вісім років, і, чесно кажучи, вогонь між нами давно вже згас. Ми не сварилися, ні — такого теж давно вже не траплялося, хоча колись, після народження дітей, гризлися ми часто. А потім просто здалися. Регулярні візити на кухню (відчиняється холодильник, дістається щось поживне, відкривається рот і їжа падає в темні глибини шлунка) повторювалися навдивовижу регулярно, вечір за вечором, щоб не доводилося розмовляти, одне одного торкатися, робити зайві рухи. Нестерпно. Я хотіла зірватися з місця, стрибати, бігати, танцювати і трахатися — з ким доведеться.

І в усьому тому безумі, розпачливо шукаючи в інтернеті найкращого виробника порошку перуанської маки — або чогось іншого, що можна запхати собі в горлянку або в піхву, щоб там нічого не зморщилося, уперше після народження дітей я почала відчувати себе знову трошки собою. *То я, виявляється, досі жінка, і навіть сексуальна, а не якась там невидима підстилка, готова служити всім, крім себе?*

Так почалася Криза, як я таємно назвала цей період. Хоча, якщо чесно, це радше було пробудження, і воно назрівало давно. Можливо, це вік, а може, гормони. Можливо, процес почався з того дзвінка з лікарні — я усвідомила, що не знаю, скільки мені залишилося жити на цьому світі. Але якщо подумати, хіба хтось із нас знає? Може,